

رابطه‌ی بخشش و تیپ شخصیتی D با میزان امید در بین بیماران مبتلا به عروق کرونری در شهر ارومیه

دکتر علی عیسی زادگان^۱، دکتر سیامک شیخی^{۲*}، سیدرضا بنی‌هاشمی شیشوان^۳، حمزه سلمان پور^۴

تاریخ دریافت ۱۳۹۰/۰۷/۲۰ تاریخ پذیرش ۱۳۹۰/۱۰/۲۵

چکیده

پیش زمینه و هدف: بسیاری از مطالعات نقش عوامل خطر ساز روان شناختی و رفتاری را در سبب شناسی و فیزیوپاتولوژی اختلالات قلبی -عروقی نشان داده است. پژوهش حاضر به بررسی رابطه بین عوامل روان‌شناختی، تیپ شخصیتی D و بخشش با میزان امید در بین افراد مبتلا به بیماری عروق کرونری می‌پردازد. **مواد و روش کار:** بدین منظور ۱۳۲ نفر از مراجعه کنندگان به بیمارستان قلب سیدالشهدا، درمانگاه بیمارستان‌های امام خمینی، طالقانی و مطب‌های خصوصی شهر ارومیه با استفاده از نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزارهای مورد استفاده مقیاس تیپ شخصی D دنولت، مقیاس بخشش هرتلند و مقیاس امید اسنایدر بود. داده‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری ضریب همبستگی و رگرسیون گام به گام تحلیل شد. **یافته‌ها:** نتایج به دست آمده نشان داد که بین بخشش و امید رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد ($t=0/38, p<0/01$). همچنین بین تیپ شخصیتی D و امید رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد ($t=-0/48, p<0/01$). بین تیپ شخصیتی D و بخشش نیز رابطه‌ی منفی و معنی‌داری بدست آمد ($p<0/01$). نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد متغیرهای بخشش و تیپ شخصیتی D، ۳۱/۱ درصد از واریانس متغیر امید را در بین بیماران مبتلا به عروق کرونری تبیین می‌کند.

بحث و نتیجه گیری: نتایج این پژوهش ضرورت بازشناسی نقش دوعامل موثر روان‌شناختی بخشش و تیپ شخصیتی D را در میزان امید در بین بیماران مبتلا به عروق کرونری مورد تاکید قرار می‌دهد.

کلید واژه‌ها: تیپ شخصیتی D، امید، بیماران قلبی عروقی

دوماهنامه دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه، دوره دهم، شماره دوم، پی در پی ۳۷، خرداد و تیر ۱۳۹۱، ص ۲۶۵-۲۵۵

آدرس مکاتبه: ارومیه دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه. صندوق پستی ۴۸۳۷۵-۵۷۱۹۸؛ تلفن: ۰۴۴۱-۳۳۶۲۰۰۸
Email: ali_issazadeg@yahoo.com

مقدمه

و وراثت را با بروز بیماری‌های عروقی کرونری مرتبط می‌دانند. با این وجود شواهد حاکی از آن است که این موارد حداکثر ۵۰ درصد از بروز بیماری‌های عروقی کرونری را پیش بینی می‌کند (۳). پیشرفت‌های نوین پزشکی رفتاری توجه متخصصان روان شناسی تندرستی را به نقش عوامل غیر زیستی در بیماری‌های عروقی کرونری معطوف ساخته است. از جمله می‌توان به

بیماری‌های عروقی کرونری (CHD)^۵، یکی از عوامل اصلی مرگ و میر در اکثر کشورهای صنعتی بوده و برآورد شده است که مرگ و میر ناشی از این بیماری به ۲۳/۳ میلیون نفر در سال ۲۰۳۰ برسد (۱،۲). امروزه متخصصان قلب و عروق، عوامل جسمانی شناخته شده از جمله فشار خون بالا، سطح بالای کلسترول مضر (LDL)^۶ بیماری دیابت، کمبود فعالیت بدنی، چاقی

^۱ استادیار گروه روانشناسی و علوم تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه ارومیه

^۲ استادیار گروه روانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه (نویسنده مسئول)

^۳ کارشناس ارشد روان شناسی بالینی

^۴ کارشناس ارشد روان شناسی تربیتی، عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی نقده

^۵ Coronary heart disease (CHD)

^۶ low density lipoprotein

شناخت‌های منفی، بدبینی و ناامیدی، عواطف منفی و تیپ شخصیتی و شناخت‌های مثبت مثل خوش بینی، امید واری و بخشش اشاره کرد. یکی از حالات ذهنی مثبت که در حوادث تنش زای زندگی نقش اساسی را ایفا می‌کند امید است. امید مانند دارونما دارای اثرات بیولوژیک بوده و می‌تواند روی کنترل درد و ناتوانی جسمی تاثیر مثبتی بگذارد (۴). امیدواری، سلامت ذهنی، خلق مثبت، نیرومندی ایمن شناختی، کنار آمدن موثر و رفتار ارتقاء دهنده‌ی سلامتی را پیش بینی می‌کند (۵). اما نقطه مقابل آن ناامیدی می‌تواند بر سیستم‌های فیزیولوژیکی از جمله قلبی و عروقی و حتی تنفسی اثراتی منفی داشته باشد (۶).

در کل اغلب مشکلات تندرستی و سلامتی در بین افرادی که نمرات امید پایینی دارند بیماری قلبی است (۷) و افرادی که نمرات بالاتری در مقیاس امید دارند سازگاری روان شناختی بالا، نشانگان افسردگی کم‌تر و مهارت‌های حل مسئله بهتر و مهارت‌های مقابله ایی سازگاران تری دارند (۸). مطالعات آینده نگر و گذشته نگر در مورد امید و امیدواری نشان می‌دهد که افراد امیدوار به هنگام رویارویی با رویدادهای استرس زای زندگی، کم‌تر دچار ضعف جسمانی یا افسردگی می‌شوند. امید یک ساختار شناختی - انگیزشی است که از تعامل دو مولفه ی کارگزار^۱ (عامل) موفق و گذرگاه‌ها^۲ (قدرت برنامه ریزی راه‌های گوناگون برای رسیدن به هدف) به وجود می‌آید (۹). افراد امیدوار در زندگی گذرگاه‌های بیشتری برای دنبال کردن اهداف خود دارند و وقتی با مانعی برخورد می‌کنند می‌توانند انگیزه خود را حفظ کند و از گذرگاه‌های جانشین استفاده کنند (۱۰).

در خصوص افراد مبتلا به بیماری‌های عروقی کرونری عواملی می‌تواند میزان امیدواری آنان را تحت تاثیر قرار دهد. یکی از این عوامل تیپ شخصیتی است. افرادی هستند که در آن‌ها صفاتی مانند تلاش برای انجام بیشترین کار در کم‌ترین زمان ممکن،

¹ agency
² pathways

پرخاشگری، جاه طلبی، رقابت جویی دائمی، عدم بردباری که به الگوی رفتاری تیپ A معروف هستند با افزایش خطر بیماری‌های قلبی مواجهند (۱۳-۱۱). علاوه بر این یک نوع تیپ شخصیتی که اخیراً به عنوان پیش بینی کننده در بیماری‌های عروقی کرونری مطرح شده است، تیپ شخصیتی D^۳ است. یک الگوی رفتاری که در آن افراد هیجان‌های منفی زیادی مثل افسردگی، خشم، خصومت، اضطراب را تجربه می‌کنند و در عین حال از ابراز آن خودداری می‌کنند (۱۴). در این الگوی رفتاری دو ویژگی وجود دارد: الف) عواطف منفی^۴ که تمایل فرد به تجربه احساسات منفی در اوقات و موقعیت‌های مختلف است و افراد با نمره بالا در این مولفه بیشتر احساس دل گرفتگی^۵، اضطراب و تحریک پذیری تجربه می‌کنند. این افراد نسبت به خود دارای دیدگاه منفی بوده و بیشتر به درد سرهای دنیا توجه دارند (۱۵)؛ ب) بازداری اجتماعی^۶ اجتماعی^۶ که به تمایل فرد به اجتناب از هیجانانگام منفی در تعاملات اجتماعی اشاره دارد و افراد با نمرات بالا در این ویژگی هنگام تعامل با دیگران احساس بازداشته شدن، تنش و عدم امنیت می‌کنند (۱۶). افراد با عاطفه منفی و بازداری اجتماعی غالباً مبتلا به افسردگی، تنش مزمن، خشم، بدبینی، حمایت اجتماعی پایین و سطح پایین بهزیستی هستند (۱۷). به عنوان نمونه، بالا بودن فشار خون با بازداری اجتماعی و پایین بودن ضربان نبض با عاطفه منفی بین مردان گزارش شده است (۱۸).

از جمله عامل روان شناختی بسیار مهم و موثر دیگر که با بروز و تشدید بیماری‌های عروقی کرونری رابطه دارد و می‌تواند در شناخت‌تواره امید آن‌ها اثر گذار باشد کینه و میل به انتقام است که نقطه مقابل آن بخشش است. پژوهش‌ها نشان می‌دهند در طی تصویرسازی ذهنی از کینه توزی فشار خون سیستولیک (SBD)^۷ و

³ D type personality
⁴ negative affectivity
⁵ dysphoria
⁶ social inhibition
⁷ Systolic

و دیاستولیک (DBP)^۱ به طور معنی‌داری افزایش پیدا می‌کند (۱۹). همچنین خشم موجب افزایش ترشح گلوکورتیکوئید^۲، تنش ماهیچه ایی و تحریک سیستم اعصاب سمپاتیک می‌شود (۲۰). نتایج حاکی از این است که سطوح بالای خشم و خصومت با فشار خون بالا، رسوب ناهنجار کلسیم در دیواره‌های عروق کرونر و با فعالیت بیشتر پلاکت‌های خون که نقش مهمی در انسداد و عروق کرونر دارند نیز ارتباط دارد (۲۱). همچنین ابراز مستقیم خشم در مردان مبتلا به بیماری‌های عروقی کرونری و سرکوب آن با افزایش فشار خون در ارتباط است (۲۲).

پژوهش‌ها نشان می‌دهند اگر کینه و خشم توأم با عفو و گذشت به معنای واقعی باشد با سلامتی در ارتباط خواهد بود. بخشش را چشم پوشی ارادی از حق عصبانیت و انزجار از عمل ارتكابی زیان‌آور تعریف کرده‌اند (۲۳). البته بخشش، آشتی، چشم‌پوشی از یک عمل آزارنده، فراموشی، تبرئه و موجه جلوه دادن نیست (۲۴)، بلکه فرایند کاهش هیجانانگیزی بر آزرده‌گی و در واقع تغییر در تجارب هیجانی است. یافته‌های پژوهشی نشان می‌دهد افراد با نمرات بالا در مقیاس بخشش، نشانگان بیماری جسمانی کم‌تر، مصرف کم دارو، کیفیت خواب بهتر و خستگی کم‌تر را گزارش کرده‌اند (۲۵). تحقیقات همچنین نشان می‌دهند کسانی که می‌توانند ببخشند، شادخو هستند (۲۶). براساس یک مدل عصب شناختی، چهار هیجان خشم، آزرده‌گی، گناه و ترس از طریق بخشیدن متوقف می‌شود (۲۷). مهم‌ترین تاثیر بخشش بر سلامت روانی، کمک به بهبود کیفیت ارتباطات و مناسبات بین فردی است. بخشش، نواحی از مغز را فعال می‌سازد که با کاهش استرس و افزایش سازگاری مرتبط است. شواهد پژوهشی نشان می‌دهد بخشش با کاهش کورتیزول، کاهش فشار خون و با کاهش تنش ماهیچه‌ها رابطه دارد (۲۸). پژوهش‌ها همچنین نشان می‌دهند بخشش با دو متغیر دیگر خوش بینی و امید نیز رابطه

دارد (۲۹). بر اساس آنچه که مطرح شد در خصوص بروز بیماری عروق کرونری تنها عوامل فیزیولوژیکی دخیل نیستند بلکه با توجه به مطالعات انجام شده عوامل روان شناختی و به ویژه هیجان‌ها و شناخت‌های منفی از جمله عوامل همراهی کننده‌ی معنی‌دار بیماری‌های کرونری قلب می‌باشند؛ لذا ضروری می‌نماید این موارد مورد بررسی قرار گیرد. بررسی عوامل اثرگذار غیرفیزیولوژیک و شناسایی آن‌ها در خصوص بیماری عروقی کرونری در راستای همان شعار همیشگی پیشگیری بهتر از درمان خواهد بود. هدف این مطالعه بررسی عوامل و متغیرهای روان شناختی بخشش و تیپ شخصیتی D با میزان امید در بین بیماران مبتلا است. لذا هدف اصلی پژوهش پاسخ دادن به سوالات زیر است:

آیا بین بخشش و تیپ شخصیتی D با میزان امید در بین بیماران مبتلا به عروق کرونری رابطه‌ی وجود دارد؟
بخشش و تیپ شخصیتی D چه مقدار از میزان امید را در بین بیماران مبتلا به عروق کرونری می‌تواند پیش بینی کند؟

موارد و روش کار

این پژوهش با توجه به ماهیت موضوع تحقیق و از نظر هدف از نوع مطالعات توصیفی-تحلیلی به روش پس رویدادی است و از نظر کنترل متغیرها تحقیق غیرآزمایشی می‌باشد. در شرایطی که اجرای متغیر آزمایشی و کنترل آزمایشی آن‌ها مسیر نیست، تحقیق پس رویدادی روش مناسبی می‌باشد. در این پژوهش بخشش، تیپ شخصیتی D به عنوان متغیرهای پیش بین و میزان امید در بین بیماران عروقی کرونری به عنوان متغیر ملاک است. جامعه آماری این پژوهش کلیه‌ی بیماران عروق کرونری است که در بهار سال ۹۰ به بیمارستان‌های قلب سیدالشهدا، و درمانگاه‌های قلب بیمارستان‌های امام خمینی و طالقانی و مطب‌های خصوصی در شهر ارومیه مراجعه کرده بودند. نمونه‌ی این پژوهش شامل ۱۳۲ بیمار (۷۲ نفر زن و ۶۰ نفر مرد) بود که به روش نمونه‌گیری

^۱ diastolic
^۲ glucocorticoid

خوش بینی و رضایت از زندگی، عزت نفس و برون گرایی داشته و برعکس با عاطفه منفی، اضطراب و بدبینی همبستگی منفی دارد (۳۱). در این پژوهش برای کل مقیاس با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۵۳ و برای دو مولفه کارگزار و گذرگاه به ترتیب ۰/۷۳ و ۰/۶۹ به دست آمد.

مقیاس بخشش هرتلند (HFS)^۴: توسط تامپسون و همکاران^۵، ساخته شده است (۳۲). و برای اندازه گیری سطح بخشودگی فرد با ۱۸ گویه به کار می رود. یک مقیاس از نوع لیکرتی هفت درجه ایی است و سه زیر مقیاس دارد. بخشش خود^۶، دیگران^۷ و شرایط^۸. نمرات بالا در هر زیر مقیاس بیانگر سطح بالاتر بخشش در هر زیر مقیاس است. این آزمون چهار مولفه بهزیستی روان شناختی (خشم، اضطراب، افسردگی و رضایت از زندگی) را پیش بینی می کند. پایایی آزمون برای کل مقیاس ۰/۸۱، برای بخشش خود ۰/۶۴، دیگران ۰/۷۹ و شرایط ۰/۷۹ گزارش شده است (۳۳). در سایر پژوهش ها دامنه ای آلفای کرونباخ از ۰/۶۴ تا ۰/۸۷ نیز گزارش شده است (۳۴). از لحاظ اعتبار و روایی این مقیاس همبستگی مثبتی با اندازه های رضایت از زندگی داشته و بر عکس با اندازه های نشخوار ذهنی همبستگی منفی دارد. در این پژوهش پرسش نامه به فارسی ترجمه و سپس توسط اساتید ادبیات و زبان انگلیسی و دو نفر از همکاران روان شناسی مورد بازبینی قرار گرفت. در مرحله بعد نسخه ای ترجمه شده توسط یکی از دانشجویان کارشناسی ارشد زبان انگلیسی به صورت مجدد به انگلیسی برگردانده شد که به این روش ترجمه مضاعف می گویند. در این پژوهش با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۶۵ و برای سه مولفه بخشش خود، دیگران و شرایط به ترتیب ۰/۶۹، ۰/۵۷، ۰/۵۴ بدست آمد. مقیاس تیپ شخصیتی^۹ D این

در دسترس انتخاب شدند. بیماری انتخاب شدند که حداقل سه سال دارای تشخیص قطعی در بیماری عروق کرونری، حداقل سواد سیکل و دامنه ای سنی بین ۲۵ تا ۵۵ سال داشتند. بیماران دارای شرایط حاد مانند بیماران دارای نارسایی شدید قلبی، درد شدید قلبی و بیماری که قادر به تکمیل پرسشنامه نبودند در نمونه ای پژوهش قرار نگرفتند. میانگین و انحراف معیار سنی بیماران زن به ترتیب برابر با ۴۲ و ۸/۲۳ سال و میانگین و انحراف معیار سنی بیماران مرد به ترتیب برابر با ۳۹/۲ و ۷/۹۳ سال و میانگین کل آزمودنی ها به ترتیب برابر با ۴۰/۱۷ سال و ۸/۱۱ بود.

ابزار و مقیاس های به کار رفته در این پژوهش عبارت بودند از: -چک لیست ویژگی های دموگرافیک شامل سن، وضعیت تاهل، وضعیت تحصیلی، شغلی و سابقه ای بیماری؛

مقیاس امید (HS)^۱: این مقیاس جهت تعیین میزان امید بزرگسالان توسط اسنادر^۲ تدوین شده است. دارای ۱۲ گویه است که هشت گویه آن مورد استفاده قرار می گیرد. از این هشت گویه چهار گویه مربوط به مولفه کارگزار و چهار گویه ی آن مربوط به مولفه گذرگاه است. شیوه ی نمره گذاری آن به این صورت است که آزمودنی با استفاده از یک مقیاس پنج درجه ایی لیکرتی توافق خود را با هر یک از گویه ها نشان می دهد. اسنادر، ضریب آلفای کرونباخ کل مقیاس را ۰/۸۶ و برای مولفه ی کارگزار ۰/۸۲ و مولفه ی گذرگاه ۰/۸۴ گزارش کرده است (۱۰). کاشدن و همکاران^۳ (۳۰) ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۱ برای کل مقیاس و برای مولفه های کارگزار و گذرگاه به ترتیب ۰/۸۱ و ۰/۶۶ گزارش کرده اند. در ایران پایایی این مقیاس بر روی ۱۰۰ نفر دانشجوی محاسبه شده و ضرایب آلفای کرونباخ برای مولفه کارگزار و گذرگاه به ترتیب ۰/۷۱ و ۰/۶۷ گزارش شده است از لحاظ اعتبار و روایی این مقیاس همبستگی مثبتی با اندازه های عاطفی مثبت،

⁴ heartland forgiveness scale (HFS).

⁵ Thompson and etal

⁶ self-forgiveness

⁷ other – forgiveness

⁸ situation forgiveness

⁹ Type D Scale

¹ Hope Scale

² Synder

³ kashdan and et al.

روش های آماری ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چند متغیری (گام به گام) با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفتند.

یافته‌ها

همان طور که ملاحظه شد نمونه‌ی مورد مطالعه ۱۳۲ نفر بوده است که ۴۶ درصد (۶۰ نفر) از بیماران مرد ۵۵ درصد آن‌ها (۷۲ نفر) زن بودند. ۱۹ درصد (۲۵ نفر) آزمودنی‌ها مجرد و ۸۰/۳ درصد (۱۰۶ نفر) متاهل بودند. ۵۸/۳ درصد آن‌ها (۷۷ نفر) زیر دیپلم و دیپلم، ۳۳ درصد (۴۳ نفر) لیسانس و ۹/۱ درصد (۱۲ نفر) تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر بودند. ۷۵ درصد (۹۹ نفر) شاغل و ۲۴/۲ درصد (۳۲ نفر) بیکار بودند. ۳۶/۴ درصد (۴۸ نفر) سابقه بستری و ۶۴ درصد (۸۴ نفر) سابقه بستری نداشتند ولی بین ۸-۶ سال سابقه بیماری عروقی کرونری داشتند و همه‌ی این بیماران دارو مصرف می کردند. ۵۸/۳ درصد (۷۷) نفر در دامنه‌ی سنی بین ۴۰-۲۶ سال و ۴۲ درصد (۵۵ نفر) در دامنه‌ی سنی بین ۵۵-۴۱ سال بودند. در جدول ۱ مشخصه‌های آماری آزمودنی‌ها بر حسب نمره امید، بخشش و تیپ شخصیتی بیماران مبتلا به عروق کرونری آمده است:

جدول شماره (۱): میانگین و انحراف معیار نمره‌های بیماران مبتلا به عروق کرونری بر حسب امید، بخشش و تیپ شخصیتی

متغیر	میانگین	انحراف معیار
امید (کل)	۴۹/۸۶	۷/۲۲
کارگزار	۲۴/۰۵	۱۴/۲۵
گذرگاه	۲۵/۸۱	۳/۸۱
بخشش (کل)	۶۰/۸۹	۱۰/۱۵
بخشش خود	۲۱/۰۳	۳/۷۰
بخشش دیگران	۱۹/۶۴	۵/۰۷
بخشش شرایط	۲۰/۲۱	۴/۵
تیپ شخصیتی D	۲۸/۵۱	۸/۹
عاطفه منفی	۱۵/۶۹	۵/۹۷
بازداری اجتماعی	۱۲/۸۳	۴/۵۵

مقیاس ۱۴ گویه دارد که دو ویژگی شامل عاطفه منفی و بازداری اجتماعی را ارزیابی می کند (۳۵). هفت ماده مربوط به عاطفه منفی و هفت ماده مربوط به بازداری اجتماعی است. هر آزمودنی بر اساس یک مقیاس پنج گزینه‌ای (درست، نسبتاً درست، نه درست، نه نادرست، نسبتاً نادرست، نادرست) به هر ماده پاسخ می گوید. این گزینه‌ها بر اساس مقادیر (۴)، (۳)، (۲)، (۱)، (۰) نمره گذاری می شود. حداقل و حداکثر نمرات این مقیاس به ترتیب ۱۴ و ۵۶ است. آلفای کرونباخ خرده مقیاس عاطفی منفی ۰/۸۸ و خرده مقیاس بازداری اجتماعی ۰/۸۶ و ضریب اعتبار هم‌زمان این مقیاس با مقیاس تیپ شخصیتی A، ۰/۶۳ گزارش شده است (۳۶). در پژوهش‌های داخلی، همسانی درونی برای خرده مقیاس های عاطفی منفی و بازداری اجتماعی به ترتیب ۰/۷۷ و ۰/۶۹ گزارش شده است (۳۷). در این پژوهش با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ پایایی آزمون برای کل آزمون و خرده مقیاس های عاطفی منفی و بازداری اجتماعی به ترتیب ۰/۷۹، ۰/۷۶، ۰/۵۳ بدست آمد.

برای جمع‌آوری اطلاعات به بیمارستان قلب سید الشهدا درمانگاه‌های قلب و عروق بیمارستان‌های امام خمینی، طالقانی و سه مطب خصوصی در شهر ارومیه مراجعه و بعد از هماهنگی با دانشگاه علوم پزشکی و مسئولین بیمارستان‌ها و منشی مطب‌های خصوصی آزمودنی‌ها انتخاب شدند. پس از بیان اهداف تحقیق و جلب رضایت و ایجاد ارتباط با بیماران و همراهان آنان آزمون‌های بخشش، امید و تیپ شخصیتی به ترتیب در اختیار بیماران قرار گرفت و از آن‌ها خواسته شد که به دقت سوالات را مطالعه نموده و پاسخ‌های مورد نظر را متناسب با ویژگی‌های خود انتخاب نمایند و سوالی را تا حد امکان بی جواب نگذارند. انجام این پژوهش چهار ماه طول کشید. لازم به ذکر است که تکمیل پرسش‌نامه‌ها به صورت انفرادی در محل بیمارستان و مطب خصوصی انجام شد. داده‌های جمع‌آوری شده حاصل از آزمون‌ها با استفاده از

برای تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌های پژوهشی ابتدا از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد که به تفکیک در جدول ۲ و ۳ نتایج مربوط به ضرایب همبستگی بین متغیر بخشش و میزان امید و تیپ شخصیتی با میزان امید آمده است.

جدول شماره (۲): نتایج آزمون همبستگی بین نمره بخشش و میزان امید در بین بیماران مبتلا به عروق کرونری

متغیر	بخشش خود	بخشش دیگران	بخشش شرایط	بخشش (کل)
امید(نمره کل)	۰/۲۶**	۰/۱۹*	۰/۴۴**	۰/۳۸**
کارگزار	۰/۲۱**	۰/۱۵*	۰/۴۰**	۰/۳۳**
گذرگاه	۰/۲۴**	۰/۱۹*	۰/۳۹**	۰/۳۵**

** $P < 0/01$

* $P < 0/05$

نتایج آزمون همبستگی پیرسون در جدول شماره ۲ نشان می‌دهد بین بخشش با نمره کل و مولفه‌های آن به طور جداگانه با متغیر امید و مولفه‌های آن همبستگی مثبت ($r = 0/38$) معنی‌دار در سطح $P < 0/01$ وجود دارد. این دو متغیر ۱۴ درصد واریانس مشترک دارد. با توجه به رابطه مثبت بین امید و بخشش می‌توان نتیجه گرفت که با افزایش بخشش نمره امید نیز بالا می‌رود.

جدول شماره (۳): نتایج آزمون همبستگی بین نمره تیپ شخصیتی D و میزان امید در بین بیماران مبتلا به عروق کرونری

متغیر	عاطفه منفی	بازداری اجتماعی	تیپ شخصیتی (کل)
امید(نمره کل)	-۰/۵۵**	۰/۳۲**	-۰/۴۸**
کارگزار	-۰/۵۲**	-۰/۲۱**	-۰/۴۶**
گذرگاه	-۰/۴۶**	-۰/۱۸**	-۰/۴۰**

** $P < 0/01$

* $P < 0/05$

نتایج آزمون همبستگی پیرسون در جدول شماره ۳ نشان می‌دهد بین تیپ شخصیتی D با نمره کل و مولفه‌های آن به طور جداگانه با متغیر امید و مولفه‌های آن همبستگی منفی ($r = -0/48$) معنی‌داری در سطح $P < 0/01$ وجود دارد. این دو متغیر ۲۳ درصد واریانس مشترک دارند. با توجه به رابطه منفی بین تیپ شخصیتی D و امید می‌توان نتیجه گرفت که با افزایش در تیپ شخصیتی D نمره امید کاهش می‌یابد. جهت بررسی تاثیر متغیرهای پیش‌بینی (بخشش و تیپ شخصیتی D) در تبیین واریانس امید، متغیرهای پیش‌بینی وارد معادله‌ی رگرسیون (به شیوه‌ی گام به گام) شدند که نتایج آن در جدول ۴ و ۵ مشاهده می‌شود.

جدول شماره (۴): خلاصه مدل رگرسیون گام به گام تحلیل واریانس و شاخص‌های آماری رگرسیون میزان امید از روی متغیرهای مورد پژوهش

مدل	متغیرها	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌داری	R	R ²	خطای برآورد
گام ۱	تیپ شخصیتی D	۱۵۷۵/۸۲	۱	۱۵۷۵/۸۲	۳۹/۰۵	۰/۰۰۱	۰/۴۸۱	۰/۲۳۱	۰/۲۳۱
گام ۲	تیپ شخصیتی D و بخشش	۲۱۱۸/۵۲	۲	۱۰۵۹/۲۵	۲۹/۰۵	۰/۰۰۱	۰/۵۵۷	۰/۳۱۱	۰/۰۸

جدول شماره (۵): جدول ضرایب رگرسیون امید از روی متغیرهای بخشش و تیپ شخصیتی D

گام	متغیر	ضریب رگرسیون	خطای معیار	Beta	نسبت t	سطح معنی‌داری
اول	تیپ شخصیتی D	-۰/۳۹۰	۰/۰۶۲	-۰/۸۴۱	-۶/۲۵	۰/۰۰۱
دوم	تیپ شخصیتی D و بخشش	-۰/۳۳۷	۰/۰۶۱	-۰/۴۱۶	-۵/۵۵	۰/۰۰۱
		۰/۲۰۶	۰/۰۵۳	۰/۲۸۹	۳/۸۶	۰/۰۰۱

همان‌طور که در جدول ۴ معادله رگرسیون نشان می‌دهد تیپ شخصیتی D و بخشش رابطه معنی‌داری با میزان نمره‌ی امید دارند ($p < 0/001$, $F = 29/05$, $df = 2$, $R = 0/557$). این متغیرها در مجموع ۳۱/۱ درصد از واریانس امید را پیش بینی می‌کنند ($R^2 = 0/311$). بر اساس جدول ۵ در این تحلیل، تیپ شخصیتی D و پس از آن بخشش، قوی‌ترین متغیرهای پیش بینی کننده امید هستند. تیپ شخصیتی D به صورت منفی و معنی‌دار ($B = -0/337$, $p < 0/001$) و بخشش به صورت مثبت و معنی‌دار ($B = 0/206$, $p < 0/001$) میزان نمره‌ی امید را در بین بیماران مبتلا به عروق کرونری پیش بینی می‌کند.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه‌ی بین بخشش، تیپ شخصیتی D با میزان امید در بین بیماران عروق کرونری صورت یافته است. در خصوص سوال اول که آیا رابطه‌ی بین بخشش، تیپ شخصیتی D با میزان امید در بین بیماران عروق کرونری وجود دارد؟ نتایج نشان داد که بین بخشش و امید رابطه‌ی مثبت و معنی‌داری وجود دارد. بدین معنی که با افزایش میزان بخشش، میزان امید نیز در بین بیماران عروق کرونری افزایش می‌یابد. نتایج یافته پژوهش حاضر با یافته‌های حسینیان و همکاران، ستوده اصل و همکاران، ویتولیت، ورثینگتون و همکاران (۲۰۱۹، ۶، ۴) هماهنگی دارد. آن‌ها نیز ضمن پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که در خصوص سلامتی و بیماری به ویژه در مورد

بیماری‌های عروقی کرونری هیجان‌ها و شناخت‌واره‌های منفی و مثبت خشم، آزرده‌گی و عدم کینه توزی، گذشت و بخشش از جمله عوامل موثر روان شناختی هستند. بخشش، افکار و احساسات ناخوشایند را تسهیل می‌کند و موجب تغییر دید بد بینانه به یک دید همدلانه می‌شود. همچنین بخشش موجب تسهیل در افسردگی، اضطراب و بی‌اعتمادی نیز می‌شود (۳۸). از جمله فواید روان شناختی بخشش کاهش احساسات منفی و افزایش احساسات مثبت است. بخشش تعارض‌های ناشی از دلبستگی را حل کرده و از سرکوبی جلوگیری می‌کند و موجب افزایش اطمینان به نفس و امید می‌شود (۳۹). غمگینی، خشم و برانگیختگی را کم‌تر کرده، خودکارآمدی را بالا برده و موجب یک حس تعالی هشبار می‌شود (۴۰). بخشش با بهزیستی معنوی و وجودی نیز در ارتباط است (۴۱). به زعم کابلان، بخشش یک پادزهر مهم خصومت محسوب می‌شود (۲۰). یکی دیگر از یافته‌های این پژوهش رابطه‌ی منفی بین تیپ شخصیتی D با بخشش و میزان امید در بین بیماران عروق کرونری بود. یکی از ویژگی‌های برجسته‌ی تیپ شخصیتی D وجود عواطف منفی و ناتوانی در ابراز آن است. فرد احساسات منفی را در اوقات و موقعیت‌های مختلف دارد ولی توانایی ابراز گری آنها را ندارد. خشم، تنش مزمن، بدبینی از جمله ویژگی‌هایی است که برای این سنخ شخصیتی مطرح ساخته اند و جالب توجه است که شیوع این تیپ شخصیتی بین ۲۶ تا ۵۰ درصد در بین بیماران عروق کرونری گزارش شده است. خشم، تنش مزمن و بدبینی از

جمله وجوه روان رنجورخویی بوده و این روان رنجوری نیز مانع ثابت بخشش محسوب می‌شود. نتایج این یافته با یافته‌های نریمانی واحدی (۴۱) همسو نیست. آنها در پژوهش خودنشان دارند که بین افراد با و بدون تیپ شخصیتی D در بخشش تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. این عدم هم‌سوئی را می‌توان تفاوت در نمونه‌های بالینی این پژوهش با نمونه‌های غیر بالینی پژوهش آنان توجیه کرد. پژوهش‌ها نشان داده است احساسات کنترل شخصی سلامتی را تسریع می‌کند و احساس محدودیت‌هایی در مواجهه با تنیدگی به آسانی منجر به احساس ناامیدی می‌شود. افراد با نمرات پایین در بخشش و نمرات بالا در تیپ شخصی D ممکن است احساسات کنترل شخصی پایین داشته و محدودیت‌هایی را در گذرگاه‌های خود جهت رسیدن به هدف داشته باشند که این نیز منجر به پایین آمدن نمره امید در آنان می‌شود. نتایج یافته پژوهش حاضر در کل نشان می‌دهد بخشش و تیپ شخصیتی D، ۳۱/۱ درصد از واریانس امید را در بین بیماران عروقی کرونری تبیین می‌کند. رابطه‌ی منفی تیپ شخصیتی D با میزان امید و با میزان بخشش را می‌توان چنین بحث کرد که افراد با عاطفه منفی و بازداری اجتماعی چیزی را که بیشتر از همه از دست می‌دهند حمایت‌های اجتماعی، عاطفی، اطلاعاتی و ابزاری است. افراد با این دو ویژگی آشفتگی بیشتر، اضطراب، تحریک‌پذیری، نگرانی و دید منفی نسبت به خود، دنیا و دیگران پیدا کرده و بیشتر بدبین می‌شوند و این نیز منجر به از دست دادن روابط اجتماعی و حمایت‌های عاطفی می‌شود. جالب توجه است که تحقیقات نشان می‌دهد بین حمایت اجتماعی و امید واری نیز رابطه وجود دارد. در واقع اساس امیدواری بر پایه حمایت اجتماعی اطرافیان و بستگان شکل می‌گیرد (۷).

در این پژوهش دیده شد که هر چه نمره تیپ شخصیتی D یعنی عاطفه منفی و بازداری اجتماعی بالا است میزان امید در بین بیماران عروقی کرونری پایین می‌باشد. این یافته با یافته‌های

شیرروبریچ (۴۲) همسو است. آنان نیز نشان دادند که خصوصیتی چون خشم، خصومت، هیجانات سرکوب شده، افسردگی، بدبینی با ابتلا به بیماری قلبی عروقی همبستگی مثبت دارند. به نظر می‌رسد این می‌تواند در نوع شناخت‌واره‌های فرد مبتلا به بیماری‌های عروقی کرونری یا بر اساس تئوری امید اسنادیدر در عامل و یا کارگزار (فرد مبتلا به بیماری‌های عروقی کرونری) اثرگذار باشد و گذرگاه‌های کمی را در رسیدن به هدف پیش روی آنان قرار دهد و این باعث ناامیدی شده و موجب تشدید در بیماری‌های عروقی کرونری شود. یکی از عوارض منفی این ناامیدی بر روی سیستم فیزیولوژیکی از جمله سیستم عروقی است (۲۴). افراد ناامید چون به یک شیوه منفی انتظار پیامدهای منفی را دارند از لحاظ سلامتی فیزیکی پایین بوده و سلول‌های ایمنی لنفوسیت‌های T کم‌تری خواهند داشت بر این اساس سازگاری پایین، مهارت‌های حل مسئله ضعیف و مقابله‌ای ناسازگارانه از خود نشان خواهند داد.

با توجه به مطالعات انجام شده و پژوهش حاضر می‌توان خاطر نشان کرد که عوامل روان‌شناختی و به ویژه هیجان‌های منفی، یک همراهی‌کننده معنی‌دار بیماری‌های کرونری قلب می‌باشد و در کنار مداخلات طبی، مداخلات روان‌شناختی ویژه هم برای پیشگیری و هم برای باز توانی بیماران مبتلا به بیماری‌های عروقی کرونری الزامی است. از جمله در این زمینه به آموزش مهارت‌های مقابله‌ای اجتماعی، حمایت‌های هیجانی، روان‌درمانی بین فردی و سایر فنون کاهش تنیدگی می‌توان اشاره کرد. با توجه به محدود بودن نمونه پژوهش به سه بیمارستان دولتی و سه مطب خصوصی و بررسی بیماران در مقطعی از زمان می‌بایست در تعمیم یافته‌ها احتیاط کرد. همچنین از آنجا که این بررسی فقط بر روی بیماران عروقی کرونری بوده است نمی‌توان نتایج را به کل بیماران قلبی عروقی تعمیم داد. استفاده بیماران از دارو‌ها نیز احتمال نتایج را تحت تاثیر قرار داده است که می‌بایست مورد توجه قرار گیرد. از محدودیت‌های دیگر، گردآوری داده‌ها با روش نمونه‌گیری در

و مثبت اندیشی به همراه با روش های فیزیکی در خصوص بیماری عروقی کرونری مورد مقایسه و پژوهش قرار گیرد.

تشکر و قدر دانی

با حمد و ثنا، در پایان از کلیه‌ی بیماران مبتلا به عروق کرونری، پرستاران و کادر بیمارستان‌های تخصصی قلب سیدالشهداء، امام خمینی و طالقانی و از اساتید محترم آقایان دکتر سقط فروش، دکتر خادم وطن و دکتر حسین زاده متخصصین قلب و عروق استان که در این پژوهش با ما همکاری داشتند صمیمانه نهایت تشکر و قدردانی را داریم.

دسترس است که از توان تعمیم دهی نتایج می‌کاهد. در پایان پیشنهاد می‌شود با توجه به این‌که این مطالعه گذشته نگر بوده و بررسی‌های آینده‌نگر و قبل از شروع بیماری کرونر قلب، لازم به نظر می‌رسد و می‌تواند به شناخت بهتر عوامل روان شناختی و نقش آن‌ها در ایجاد بیماری قلبی کمک کند. پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آینده علاوه بر بیمارستان‌های دولتی از سایر مراکز درمانی برای جمع‌آوری نمونه و گردآوری اطلاعات استفاده شود. پیشنهاد می‌شود برنامه‌های مداخله‌ای جهت ارتقاء امید، بخشودگی

References:

1. Khoosfi H, Monirpoor N, Birashk B, Pighambari M. A comparative study of personality factors, stressful life and social support in coronary heart patients and non patients. *Contemp Psychol* 2007; 3: 41-8.(Persian)
2. Paikkonen K. Psychological aspects of cardiovascular disease. *Int J Behav Med* 2009; 16: 195-6.
3. Akbari M, Mahmood Aliloo M, Aslanabadi N. effects of negative emotions, social inhibition and role of gender factor on development of coronary heart disease. *Psychol Stud* 2008; 4(1):71-86.(Persian)
4. Hoseinyan E, Soudani M, Mehrabzadeh Honarmand M. Efficacy of group logotherapy on cancer patient's life expectation. *J Behav Sci* 2009; 3(4): 287-92. (Persian)
5. Ebadi N, Faqih A. A glance at positive thinking and the way it effects to increase the hope for life in the windows living in Ahwaz; with the emphasis on the qur'anic teachings. *Psychol Religion* 2010; 3(2):61-74.(Persian)
6. SotodehAsl N, Neshat Dust HT, Kalantari M, Talebi H, Khosravi AR. Comparison of effectiveness of two methods of hope therapy and drug therapy on the quality of life in the patients with essential hypertension. *J Clin Psychol* 2010; 1(5): 27-34. (Persian)
7. Khodapanahi MK, Sedghpoor BS, Asghari A, Harrirchi I, Katibaei J. The structural relationships between social support and hope in patients with cancer. *J Psychol* 2010; 14:284-98. (Persian)
8. Geiger KA, Kwon P. Rumination and depression symptoms: evidence of moderating role of hope. *Pers Indiv Differ* 2010; 49:391-5
9. Snyder CR. *Handbook of hope*. Orlando FL. Academic Press, 2000
10. Snyder CR. The will and the ways. Development and validation of an individual differences measure of hope. *J Pers Soc Psychol* 1991; 60:570-85.
11. Friedman M, Thoresen CE, Gill JJ. Alteration of type A behavior and it's effects on cardiac recurrences in past myocardial infection patients: summary results of recurrent coronary prevention project. *Am Heart J* 1986; 112: 653-62.
12. Chesney MA, Rosenman RH. Specificity in stress models. Examples drawn from type A behavior. In:CL Cooper(Ed). *Stress Research*. New York: John Wiley and Sons; 1983.
13. Matthews KA, Haynes SG. Type A behavior pattern and coronary disease risk. Update and critical evaluation. *Am J Epidemiol* 1986; 123 (6); 923-60.
14. Denollet J, Rombouts HS. Negative affectivity and social inhibition: pervasive influence on self-reported

- mood, health and coronary prone behavior. *Psychosomat Med* 2001, 53, 538-56.
15. Denollet J. DS14: standard assessment of negative affectivity, social inhibition, and Type D personality. *Psychosom Med* 2005; 67(1): 89-97
  16. Pedersen SS, Denollet J. Type D personality, cardiac events, and impaired quality of life: a review. *Eur J cardiovasc Prev Rehabi* 2003; 10(4): 241-8.
  17. Schiffer AA, Pavan A, Pedersen SS, Gremigni P, Sommaruga M, Denollet J. Type D personality and cardiovascular disease: evidence and clinical implication. *Minera Psychiatria* 2006 ; 47:79-87
  18. Habra ME, Linden W, Anderson JC, Weinberg J. Type D personality is related to cardiovascular and neuroendocnhe reactivity to acute stress. *J Psychosom Res* 2003; 235-45.
  19. Witvlet C. Unforgiveness, forgiveness and justice scientific finding on feeling and physiology. In E.L. Worthington (Eds). *Handbook of forgiveness*. New York: Routledge; 2007. P. 305-19.
  20. Worthington JrEL, Witvlet C, Pietnhi P, Miller AJ. Forgiveness, health and well-being: a review of evidence for emotional versus decisional forgiveness, dispositional forgiveness, and reduced unforgiveness. *J Behav Med* 2007; 30: 291-302.
  21. Fredrilsson M. Hostility and sex differences in the magnitude, intensity and expression in patients with coronary heart disease .*International Journal psychophysiology* 2004; 60: 274-93.
  22. Shapiro J, Kolodner KB, Spire A. negative effect, gender and expressive style predict elevated ambulatory blood pressure .*J Behav Med* 2003; 60. P. 596-605.
  23. Lawler-Row KA, Piferi L. The forgiving personality: describing a life well lived? *Pers Individ Differ* 2006; 41: 1009-20.
  24. Wade NG, Bailey DC, Shaffer P. Helping client's heal: does forgiveness make a difference? *Prof Psychol Res Pract* 2005; 36(6): 634-41.
  25. Recine AC, Wener JS, Recine L. health promotion through forgiveness intervention. *J Holist Nurs* 2009;27(2):115-23.
  26. Walker DF, Gorsuch RL. Forgiveness within the Big-five personality model. *Pers Individ Differ* 2002; 32: 1127-37.
  27. Clark AJ. Forgiveness: a neurological model. *Med Hypotheses* 2005; 65: 649-54.
  28. Hamidi-pur R. Investigating the effect of group consultation based on forgiveness on marital consent. *Psychol Relig* 2010; 3(1): 107-23.(Persian)
  29. Yessldyk R, Matheson K, Anisman H. Rumination: bridge a gap between forgivingness, vengefulness and psychological health. *Pers Individ Differ* 2007; 42: 1573-84.
  30. Kashdan TB, Pelham WE, Long AR, Hoza B, Jacob RG, Jennings JR et al. Hope and optimism as human strengths in parents of children with externalizing disorders: stress is in the eye of the beholder. *J Soc Clin Psychol* 2002; 2: 444-68.
  31. Sahe H, Mehre M. The study of relationship between optimism and coping strategies with stress in university student. *Fund Ment Health* 2002;4:34-55. (Persian)
  32. Thompson LY, Snyder CR, Hoffman L, Michael ST, Rasmussen HN, Billings LS. Dispositional forgiveness of self, other and situations. *J Pers* 2005; 73: 313-59.
  33. Bugay A, Demir A. A Turkish version of heartland forgiveness scale. *Proc Behav Sci* 2010; 5: 1927-31.
  34. Denollet J. Personality and coronary of heart disease: the type D scale. *Ann Beh Med* 1998; 20(2): 209-15.
  35. Hosoi M, Molton IR, Jensen MP, Ehde DM, O'Brien S, Arimura T. Relationships among alexithymia and pain intensity, pain interferences, and vitality in persons with neuromuscular disease: considering the effect of negative. *Pain* 2010;149(2):273-7.
  36. Zoolyanhe A, Vafai M. Relationship between type D personality with behavioral inhibition/activation systems. *Tabriz J Psychol* 2004; 2(3): 113-33. (Persian)
  37. Maltby J, Day L, Macaskin A. Failure to forgive self and others: a relication and extension of the relationship

- between forgiveness. Personality, social desirability and general health. *Pers Individ Differ* 2001; 30: 881-5.
38. Sells JN, Hargrave TD. Forgiveness: a review of the theoretical and empirical literature. *J Fam Ther* 1998; 20: 21-36.
39. Bono G, McCullough ME. Positive responses to benefit and harm: bringing forgiveness and gratitude into cognitive psychotherapy. *J Cogn Psychother* 2006; 20(2): 147-58.
40. Vandyke CJ, Elias MJ. How forgiveness purpose and religiosity are related to the mental health and well-being of youth: a review of the literature. *Ment Health Relig Culture* 2007; 10(4): 395-415.
41. Narimani M, Ahadi B. Relationships between type D personality and forgiveness. *Trakia J Sci* 2010; 8(3):50-2.
42. Scheier MF, Bridges MW. Person variables and health: personality predispositions and acute psychological states as shared determinants for disease. *Psychosom Med* 1995; 57(3): 255-68.
43. Richman LS, Kubzansky L, Maselko J, Kawachi I, Choo P, Baher M. Positive emotion and health: going beyond the negative. *Health Psychol* 2005; 24(4): 422-9.